

ÖSSZEKÖTŐ: GAÁL MAGT GÁSPÁRNE

ÖSSZEKÖTÉS IDEJE: 1971.

TART.: LAKODALOM SZABADI BÀN

25 lap, 5 rajz, 2 félt

FŐLORDASZ MŰTARTÓ: SZABADI

SZAKMŰTARTÓ: XIX, A

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

KELTÁRÓMÁS

ÁTVETVE AZ EGYÉGES LTK. 1892-es TÉTELE ALÓL

1892

GAÁL NAGY GÁSPÁRNÉ:

Lakodalom Szabadiban

A szeptemberi szüretetek után bucsura október második vasárnapjára már a borok is megforrtak. Bucsú volt a falu életében egész évben a legnagyobb ünnep. E napra a fiatalság mindig új ruhát kapott. Meghívták a vidéki rokonokat és a bucsú napját nagy sütés-főzés előzte meg. Disznót, baronfiakat vágtak, kiki hány vendégre számított. Már kora reggel bucsú napján üléskosaras kocsik porzották végig a simára sepert utcát és a vendégek kocsija bekenyarodott a kitárt nagykapukon. Bugyrok kerültek elő a kocsik aljából; az ajándék, no meg az ünnepes váltásruha.

A nagy ünnepi ebéd után a vendégek körülnéztek a ház táját. Litánia után zeneszó mellett vonul^{nak} fel a falu kocsmájához. Ezen alkalomkor megjelennek a templom és a kocma előtt a bábos~~m~~ nagy, fehér sátrával, cukrászok bazárosok, néha még ringlis is. Utóbbiak a kicsik örömeire. Ilyenkor a gyerekek kézenfogva húzták szüleiket, vendégeket a sátrakhoz, amikor is a zsebekből előkerültek a bukszák, bugyelárisok.

Bucsú napján ép úgy mint husvét napján már ebéd után hazahajtotta a jószágot a csordás és a kanász. Azért is, hogy neki is legyen ünnepe, meg hogy az idősebbek a jószágvadás és ellátás miatt nem nézhették volna meg a táncot. E két ünnep reggelén szokás volt a csordásnak, kanásznak kalácsot ajándékozni. Mikor reggel megszólaltak a pásztorkürtök előbb a csordás azután pedig a kanász hajtott ki. Ilyenkor azok is ünneplősen csizmában voltak és kísérte őket a családjuk többi tagja is kosarakkal. Ugyanis már várták őket a gazdaasszonyok a kiskapukban kötényükben likaskaláccsal, nagy szelet kuglóffal. A likaskalácsot a pásztor botjára fűzte föl, a kuglófot a nyakában lógó fehér vászontarisznyába tették. Mikor már nem volt hova tenni, a családtagok kosarakban rakva hazavitték ~~mijahh~~ és visszajöttek újabb fordulóra. Kiki úgy adott, amennyi jószágot hajtott ki udvarából. Volt mikor 160-200 likaskalács is került a pásztorokhoz. Ezt a padláson zab közé rakták, hogy tovább gyenge maradjon.

A zenés felvonulás után a kocma udvarban félkörben álltak fel a "miserevalósan" új ruhájukba öltözött eladó leányok. A legények kiöltözve a zenészek mögött csoportosultak gusztálva a lányokat. Ezalatt az idősebbek a kocma széles pitarában és az udvarban helyezkedtek el, hogy jobban lássák az első táncot. Az első táncnak komoly jelentősége van. Ugyanis itt szoktak e napon mátkát választani. Ezt az első rövid táncot kevesen táncolják. Izgatottan várják ezt a nagy eladó lányok, no meg az érdekelt szülők is. Mikor a zene elkezdődik odalép a legény a kiválasztott piruló lányhoz és a "lassu táncba" viszi. A leány kezében nagy rozmaringgal átfogja vállát a legénynek és tudja hamarosan kérő kopog házuk ajtaján. Ha történetesen egy lányt két legény is akar, annak legtöbbször verekedés a vége.

Bucsukor hajnalig megy a tánc, ami alatt a lányok többször is átöltöznek.

Leánykérés.

A bucsukor kiválasztott leány szülei hamarosan hírt kapnak a legényes háztól, hogy kérőben fognak jönni. Előzőleg már mindent megtudakoltak a leány családjáról, annak mőringjáról azaz hozományáról. Szokás szerint egy szombati nap volt a leánykérés mikor már beesteledett. Természetesen a fogadásra felkészült a leányos ház és tisztességben, rendben terített asztallal fogadták a vendégeket. A kutyát jó előre bekötötték az olba, - babona szerint -, hogy el ne zavarja a kérőket.

Előző héten a legény két idősebb rokona kereste fel a lányosházat tájékozódni, nehogy a legény kosarat kapjon. A legény szüleivel együtt nagy ünneplősen jelent meg a leánykérésre. A leány szülei nem mutatták ki mennyire kedvükre van a nász, mert ez nem illet, csak komolyan, ünneplősen fogadták a kérőket. A szülők az asztal mellé ültek, míg a legény és a leány az ágyak előtti székre ültek és illendően szótlanul hallgatták az időseket.

Ez alkalommal a leány új fehér slingelt réklit viselt és új rózsaszínű karton szoknyát, fehér kivarrott köténnyel. Lábán fehér harisnya és rózsás tutyi. Haja feldiszitve csatokkal ünneplősen. A legény lakkcsizmát viselt, pantallóval, feketé posztó kabáttal, fehér inggel.

Lassan indult meg a beszélgetés a "Hogy vannak" után, amit a legény apja fordított a tárgyra:

"Hallottuk eladó lányuk van, hát eljöttünk megnézni és ha megegyezünk nászok is lehetünk."

- "Van eladó lányunk, de ha mi ^{is} javaljuk ~~im~~, ütöt is még köll kérdezni, akarja e a legényt"-

- "Akarod-e leányom"-

"Ahogy édesapámék akarják"- van a tartózkodó válaaz.

Erre feláll a legény és odalép a leány apja elé.

- "Néköm adják-e lányukat, kit megszerettem és feleségnek kívánom."

- "Mi elfogadunk fiam, ha a lányunk is akarja."

Most már a legény a leányhoz fordul, ki vele szemben feáll. Tőle kérdi.:

- "Én szeretlek Téged. Lőszöl -e a feleségem? Szeretsz-e?"

Mire a leány előrenyújtja kezést és halkán csak annyit mond:

"Feleségüd lőszök".

Ekkor csokolják meg egymást először illendősen.

Most már közelebb ülnek egymáshoz és halkán suttogva beszélgetnek, míg a szülők megbeszélnek a hozományt.

Bor téasztaféle kerül az asztalra és isznak a fiatalok egészségére.

Kérőben nem szokás sokáig elmaradni. Elmenőben a leány egy előre elkészített lapos bugyrot ad át a legénynek a " jegykendőt", azt a kasmir menyecskekendőt, amivel az új otthonban lakodalom napján először kötik be a fejét.

A következő szombaton este már egyedül jön a legény és ekkor hozza a jeggyűrűt és ajándékát. Három darab előrekötős selyem keszkenőt és cukorkát. A leány a legényt pogácsával kínálja. Ez az ugynevezett " szerelem-pogácsa".

Ekkor beszél meg a legény a szülőkkel az eljegyzést, az " Áldomásivás"-t. Ez szokás szerint még az ősszel megtörténik és a mátkaság farsangig tart, mert ekkor szokták már a lakodalmat is megtartani.

Ezután már minden este megjelenik a legény mátkájánál, ki a kapuig kikiséri őt. Kéz a kézben mennek végig már a falun és ünnepeken a templomba.

ÁLDOMÁSIVÁS.

Kis lakodalomnak megfelel. Ötven-hatvan vendéget is hívnak, mindkét részről a rokonságot, sógorságot. Cigány, vagy fuvószenekar szól a vacsora alatt és táncolnak hajnalig. Az asztalfőn a mátkapár jobbról-balról azok szülei ülnek. Mellettük két-két tanu azaz a násznagyok.

A leány "miséfevalósan" azaz selyemben, vagy bársoly öltözékben van. Vacsora előtt a möringot a hozomány szerződést aláírják a szülők és a násznagyok. Vacsora közben a vendégek isznak a mátkák egészségéért és átadják ajándékaikat. Ruhaanyagot, abroszokat, ágysterítőt, párnákat, a vőlegénynek ingeket stb.

Ekkor huzza a vőlegény a menyasszony ujjára az ajándék arany köves kisérőgyűrűt.

Áldomásiváskor beszél meg a lakodalom napját is, amit mindig a legény házában tartanak meg. E naptól kezdve már nagy a készülődés a februári lakodalomra. Ennek közeledtével megjelenik a mátkapár a plébánián " beiratkozni". A plébános még kétszer odakéri őket a házagság szentség előkészítésére.

Esküvő előtt három vasárnap kihirdeti a pap a templomban a házasulandókat. Egy papirlapon vannak azok adatai, amit felolvás. Utánna egy helyen beleszakít a lapba és mondja: Hirdettetnek először. Így másodszor és harmadszor. Ezen az utolsó harmadik vasárnap van a leánybucsu azaz a "cimör" fűzés és ezt követő kedden a lakodalom.

A c i m ö r .

Lakodalom előtti vasárnap litánia után a menyasszonynál megjelennek barátai cimört fűzni.

A lakószoba asztalát körülülük. Tarka selyem, karton új ruhadarabokból

két centiméternyi kockákat vagdosnak ollóval egy nagy halomba. Ezek a menyasszon utolsó éveinek új ruhaanyagából valók. Míg a lányok ezt csinálják az öreg szülő az ágyikkal a nyitott konyhában kukoricát durrogatnak. Rostán keresztül a parázs felett zörgetik, rázzák a csikvándi hegyes fehér erre céra való kukorica szemekét. A menyasszony nem vesz részt a cimörfüzésben, ő csak odakészíti ami ehhez kell. A két méter hosszú cirokszárat, egy csokor kruspánt, szalagos rozmaringot récetollat, színes papírt, nyüstöt és zsuppot. Ő maga a szoba sarkában székes ülve a völegény mellett halkán illendően szomorúan beszélget. Leányfejjel ez az utolsó vasárnapja. Bánapos édesánja borral, fánkkal kínálja a vendégeket. Később megjönnek a vőfények is a völegény két legjobb barátja. Kínálás után a menyasszon feltüzi kabátjuk hajtókájára a rózsaszín szalagos bokrétákat.

Mikor már a cimörhöz minden egyben van, elkezdik azt összeállítani. Három méter hosszú nyüstöt / házi kenderfonalat :/ fűznek nagy tübe és elkezdik csinálni a füzért. Először egy durrogatott kukoricán fűzik át a fonalat majd 5-6 db. egymásra rakott tarka rongykockába, ismét kukoricába, utána két centiméter hosszú zsuppszálba. Ez ugyanígy váltakozik három méteren át; zsupp, kukorica, rongy, kukorica zsupp. Ebből egy szép füzér alakul, aminek két végére csomóba fogott kikondorított fehér bakréce toll kerül. Ezután háromféle színes papírból 30 cm. oldalú két darab bupla /: mindkét oldalán színes: / háromszöget vágunk ki és ollóval szélét kicsipkézük. A széleket a másszínű befűzött szalag fogja össze. Ezt a két háromszöget ráhuzzák a cirokszárra és annak felső végén rögzítik. A cirokszár felső végére kötik a füzért is úgy, hogy az cakkban lógjon alá és a két végén még fél-fél métert szabadon lógjon. Végül a cirokszár tetejére kötnek egy csokor zöldet, kruspánt néhány feldiszitett szalagos rozmaringgal. Utoljára ugyanígy kötik a násznagykendőt, egy férfi tarka zsebkendőt. Szoktak még díszítésül többféle selyem színes szalagot is rákötni.

A kruspán hagyományként a hűség jele, a rozmaring a lakodalom jelképe, a bakréce toll az új puha fészket jelképezi ahova indulnak a házasságba.

Ez a cimör tulajdonképpen a násznagy jelvénye, amit vállához szorítva visz a menetben a nászmenetben és a templomba menetelkor.

A cimörfüzés után a menyasszony sirva elbucszuk pajtásaitól, megköszönve segítségüket. Ezen a vasárnap délután, mikor már "Mécset" gyújtottak, hangos lett az utca. A menyasszon házából kiindulva nótaszóval ment a két bokrétás vőfény a kijelölt házakhoz a lakodalmi vendégeket hívni.

Lakodalomba hívás.

Első hívás vasárnap este. Dalolva mennek az utcán a vőfények és csak az ajtó előtt hagyják abba, mikor bekopognak.

Nagy jóestét kívánva az első vőfény mondja hívóversét:

~~Én is~~ " Először is megtiszteljük a ház urát és kegyös gazdaasszonyát

Békességet a háznak és minden lakójának.

Követei vagyunk mink egy virágszálnak

Felső Sebők Ferenc hajadonának

Nem különben Pócsi János atyafiának.

Mert mög vagyon írva a szent bibliába

Ádámnak is megvót a maga évája.

S kinek-kinek mög van az oldalbordája.

Pocsi Jancsi is ezt megértette

Választása Sebők Bűskét érdekelte.

Böske galambszívét szivéhez kötötte,

Hogy összeházasodnak ezt kijelönte.

Azért vagyunk most itten látogatóba

Keddön az új párnál várjuk az ajtóba.

Egy pár pohár ital, egy pár nyelet étel

egy kis lábforgatás essék egésséggel.

Meghívjuk a házat mindön tisztöséggel. "

A vers után gyors parolázás következik s máris elköszönnek a vőfények, mert még sok házat le kell járniok.

Másnap hétfön délelött szalagos kocsival viszik a menyasszony butorát. A vőfények előtt ez alkalommal csizmaszárig érő keskeny fehér slingelt gyölcskötény van kötve. Régebben csak egy sifonyat és egy ágyat két széket vittek. Később ez egy egész hálószobára bővült a negyvenes évekig.

Hétfön este ugyanazon házakhoz ismét bekopogtak a vőfények szintén nótázva. Ugyanazon hívóverset mondta el a vőfény, de előtte így kezdte:

" Másodszer is megtiszteljük a ház urát és kegyös gazdaasszonyát .

Kedden reggel a vőlegénnyel hármásban mennek ugyanezen házakhoz, harmadszor is meghívni a vendégeket. Ekkor a második vőfény mondja:

Harmadszor is emgtiszteljük a

A verset ez alkalommal már nem mondják el. Helyette a vőlegény mond pár hívó szót.

A harmadik hívásnál a vőlegény csendben megy a daloló vőfények mögött. Most már fel van tűzve neki is a vőlegénybokréta, mirtusz fehér szalaggal. Karján kampos bot, ami jelenti ; Ő kilép a legénysorból a férjek ~~mond~~ ~~máma~~ közé.

Előkészület a lakodalomhoz.

Már négy nappal a lakodalom előtt megjelennek a hívott gazdaasszonyok, rokonok a lakodalmas háznál. Mákot, diót tisztítanak, edényeket hordanak össze. Pénteken megkezdik a levestészták gyurását, a piskóták sütését. Szombaton és vasárnap leölik a nagy állatokat, üszőt, disznókat. Szombat-tól már főz a főszakács tizenöt-husz személy ~~mammama~~, a segítség részére. Ilyenkor csak rövid ebédeket készítenek, baronfi, sertéspölköltet, gulyást. Vasárnap sütik ki a kenyereket is. Hétfőn dagasztják sütik a kemencékben a likaskalácsokat, közepes pogároknál mintegy két-háromszáz darabot. E napon készülnek a kuglófok, mákos és diós "köttek". Ezek kisütése után előkészítik a negyven-ötven tepsis turós, mákos és "kápoztás" réteseket.

Edén a lakodalom napján már korán reggel kipakolják a szobákból a felesleges butorokat. A kocsmából padokat és asztalokat hoznak, amiket a lakó nagyszobában "U" alakban helyeznek el a sok vendég részére. Az első szobában csinálnak helyet a menyasszony előre hozott két "sifonyérjának".

Ugyancsak e napon korán reggel kezdik az asszonyok leölni és pucolni ~~mzm~~ ~~mhmam~~ a tyukokat hetven-nyolcvan darabot. Negyven-ötven tyukból főn kondérokban a tyukleves. Az aprólékból rizseshust adnak majd fel a töltött káposzta előtt. A főtt tyukok nagyobbik részét kemencében piritják meg tepsikben. Ezen felül még külön sütnék 30-40 tyukot kemencében a disznó husokkal. A disznóhúsból még "husoskábozta" faszírozott és Kőcsonya készül. Utóbbi hajnalban adják fel. Mivel a lakodalom másnap délig szokott tartani, szerdán reggel disznótorost és hideg sültet tálalnak fel.

A lakodalom során többször is tálalnak. Így először a nagyvacsorára, majd éjjél után, később hajnalban és késő reggel, mikor a zenekarral ismét összehívják a szétszéledt vendégeket, kik közben hazamentek a jószágukat ellátni. Délben még egy utolsó ebédet is adnak, és ezután kezdenek végleg távozni a vendégek. Mivel minden távozó vendég kap "lakodalmi maradékot" a gazdaasszonyoknak erre a célra is számítani kell. A közeli rokonság egész kuglófokat és husokat is kap "bugyorjában".

Lakodalom előtt előkészítik a lakodalmi jóbort és a "kináló bort". Utóbbival a nem hivatalos kíváncsi megjelenteket szokták megkínálni akkor amikor a násznép az udvaron táncol. Pálinkás üvegek is vannak forgalomban. Az előkészületeknél a fehérvörös gazdaasszonyokra vigyázni is kell, hogy baj ne legyen a főzésnél, ha sokat emelgetik az italos üvegeket.

A gazdaasszonyok igazán csak akkor mulathatnak, ha már másnap az ebédet is feltálalták. Ekkor járják a gazdaasszonyok táncát zenére. Jókedvükben a szokások szerint nagy lármát csapnak, főzőkanállal verik a tepsiket, lábásokat földökkel és még hozzá hangosan dalolnak, rikogatnak.

Lakodalom.

Ha a falujából hoz menyasszonyt a legény úgy gyalog mennek a menyasszonyért, kit előbb esküvőre és utána a vőlegény házához kíséri a násznép. Ha vidékről jön a menyasszony úgy kocsikkal megy érte a násznép és az ottani templomban van az esküvő. Ilyenkor késő délután érkezik vissza a menet és így mindenből kevesebb jut a báméskodóknak, kik egy-egy lakodalom nézésére még a szomszéd faluból is átjönnek.

Mivel Szabadiban a kápolnában csak a negyvenes évek után tartottak miséket és esküvőket, ezt megelőzően esküvőre Attalába vitta a násznép az új párt.

Kedden délelőtt már díszítették a kocsikat lovakat, színes selyem és papír szalagokkal. Ilyenkor a gyakorlott ángyik "kötötték ki" a fiatalok selyem "menyecskekendőjét". Nagy izgalom, sürgés-forgás volt ilyenkor a faluban.

Kora délután a hívott násznép először gyalog indult el a zeneszó hívására a vőlegény házához. Ott a legényt bucsuztatták el szüleitől. Siró édesanyját vigasztalva lépett ki a házból a vőlegény kezét fogva "nyoszolló asszonyának". A nyoszolló asszony egyik legközelebbi fiatal rokon menyecske, ki az egész lakodalom alatt a vőlegény közelében van. Ő a vőlegény rokonságát képviseli, különösen a menyasszony kikérésnél. Mikor elindul a menet a lakodalmas háztól, ünnepélyes komolysággal megy a vőlegény a menet élén, kézen fogva a nyoszollóját. Őket követik a násznagyok és a vig lakodalmas menet.

Ezalatt a falu kíváncsi népe várakozik a menyasszony házánál. A díszes kocsik az utcán várakoznak, csak a menyasszony udvarán áll egy fehérszalagos kocsi. Sirás és bucsu után vőfénye vezeti ki a menyasszonyt a kocsihoz. Míg a többi lakodalmas díszben az üléskosár fehér vászon lepedővel van letakarva, a menyasszonyé fehér új gyalcsilepedővel.

Ezen az ülésen foglal helyet a nyoszollóasszony és melléje ül az első vőfény. A menyasszony a nyoszolló ölében ül a templomig.

Amikor kihajt a menyasszonyi kocsi az udvarból rázendít a zenekar és lépésben kísérik a kocsikat a falu végéig.

A nászmenetben első kocsin ül a két násznagy, kezükben jelvényükkel a "Cimör"-rel. Őket követi a vőlegény kocsija, ki a "silány" mellett ül. A "silány" sirató leány szóból ered és mint koszorúslány, ki a menyasszonyt képviseli, annak rendszerint legjobb barátnője. Ezeket követik menyecskek és lányok kocsijai. A fehérnépek az üléskosarakban ülnek, mögöttük pedig egymásba kapaszkodva állnak a legények. Mindjányok kezében likaskalácsos borosüveg és állandóan nótázva dalolnak és kurjongatnak egészen a templomig.

A sort utolsónak követi a menyasszony kocsija. A kocsik elindulása előtt diszlövéseket is szoktak leadni vadászpuskából és lőporral dűregrogtatni, hogy a csengőkkel diszitett levakat megijesztve vituskodva fékezhessék a gyepplőszárral a hajtók.

A falu végén a zenészek is kocsira ültek és Attaláig a kocsin muzsikáltak. Attalában a zenészek ismét gyalog muzsikálva kísérték a lépésben vonuló kocsikat a templom ajtajáig.

Itt az oltár előtt áll a jegyespár, mögöttük cimerükkel a násznagyok. A násznép mögöttük állva sorakozik fel. Még az esketés előtt a nyoszoló asszony felteszi az oltárra a nagy szál pántlikázott rozmaringot, ami egy szép almába van beleszurva. Ez a pap rozmaringja.

Esketés után már hazafelé ~~ugyanannyi~~ zenével úgy halad a menet, ahogy érkezett, csak hogy most nem az utolsó kocsin ül a menyasszony hanem a második kocsin a völegény azaz már a férje mellett, ki átkarolja őt egész hazáig.

Visszaérkezve a faluba a völegény átadja a menyasszonyát a szülőknek és a két násznagynak. Ő maga a násznéppel a lakodalmas házhoz tér vissza, hogy hamarosan gyalog elinduljanak a menyasszony "kikérésére".

Menyasszony kikérés.

A völegény házától, hol a lakodalmat tartják úgy négy óra tájban elindul ismét a násznép a menyasszony házához, ahol már a falubeliek és a vidéki kíváncsiak összejöttek menyasszonyt nézni.

A lányosháznál már nagy a sirás-rivás. Siratják a menyasszonyt, kit most az esküvői ruhájában most már szertartásosan öltöztetnek fel.

A nagyszobában az ágyak tetején a fehér tornyos mirtuszkoszoru a fátyollal, ugyanott a vasalt, keményített slingelt gyolcspéntölök, ha-hét darab, és a fehér selyem menyasszonyi ruha. Bő, rakott a szoknya, bluz kézelős és selyem csipkével diszitett. A "sublaton" előkészítve a menyasszony nagy szál fehérszalagos rozmaringja a szép csipkés zsebkeszkenővel.

Az asztal körül ülnek a közeli rokonok, a szülők állva sirdogálnak a lányok körül. A fiatal alig 15-16 éves menyasszony feltűzött hajjal sirdogálva áll a szoba közepén. Fehér alsó "szükümög" van rajta és egy alsópéntöl. Lábán már a fehér harisnya és cipő. Mellette körben a leánypajtásai és a siratók. Ezek idős rokonai, nagynénik, ángyik, kik hangos sirással borulnak édként a leány vállára.

Sirás közben hangosan mondogatják az ilyenkor szokásos szöveget:

"Elviszik a galambunkat, kiröpül a párjához. El-el a szömünk fénye, a ház ékössége. Ki öntözi mög a virágokat ezután? Ki vigasztalja mög édkönyűjét? El-el köll mönnöd édkönyű virágszálunk."

Felsír az anyá is: " Itthagysz én magzatom, elszakítanak tőlem, más házában vetnek ezután neköd. Nem az édesanyád igazgatja vánkosodat én szüvem szülöttje. De nehéz elválni, mi lősz velem, ~~még~~ rejok egész nap, nem lősz se éjjelöm, se nappalom."

A kis menyasszony csak sirdogál velük, de szeme oda-oda pillant az ajtóra mikor jön szerelmese érte zeneszóval. Áll és vár a szoba közepén. Közben lassan öltöztetik őt. Minden péntölnél mikor ráadják felzokog illendően mert ez mind így szokás. Vágyódását nem szabad kimutatnia. Mikor a péntölök már mind rajta, nagy sirás közepette ráadják a selyemruhát is. Ebben többen is igyekeznek segédkezni.

Ezután érkezik meg a násznép a menyasszonyért és elsőnek a vőfény lép a szobába. Ilyenkor a bémészködők egy része kimegy a szobából helyet adni és hogy nézzék az udvaron a táncot. Az udvaron selyembe, bársolyba öltözött leányok, menyecskék járják a lassu csárdást a "lakkcsizmás" legényekkel. Kezükben szalagos rozmaring borosüveg likaskaláccsal.

Míg odakint megy a tánc bent a szobában szoksokhoz hiven megy az alku a menyasszonyért. A vőlegény még nem lép be ilyenkor. A vőfények után nagy hanggal a nyoszolló lép a szobába a silánnyal, majd a vőlegény két násznagyával. Az asztalnál ülő násznagyok ülve fogadják őket és évődéssel alku indul meg.

Kezdi a nyoszolló asszony: - "Hallom van itt eladó menyasszony?"

- " Vam ám, de még milyen." - felelik a menyasszony násznagyai.
- " Közelebb lépök, hogy möglássam"
- " Hét határban nincs ilyen".
- " Nincs-e ? Majd még jobban megnézöm, nem-e hitvány/ sovány/ elbirja-e a kévekötést? Aztán mi lönne az ára ? Násznagyuramék. a pénzemet nem szórom."
- " Hát amennyit érne, annyit ugy sem tudátok adni érte " szogám", De hát ide a kezéd, had vágjak bele ezer forint az ára, mivel ugy várja a párja! "

Néhányszor még belecsapnak egymás tényerébe alkudozva, mig végül is megduplázni szokta a nyoszolló a kért árat. De még hozzáteszi a végén:

- " Tányért, kanalat is adjanak az uj házasoknak, no meg egy tikot, haqy öhessenek is a tányérból."

Ekkor előadják az előre kikészített két darab rózsás fehér por celán tányért, két kanállal. Hozzák a tyukot is, fehérét, szárnya felül szalaggal van megkötve. Kap a nyoszolló- asszony még egy "kuruspán" koszorút pántlikákkal díszítve, amit a silány visz majd a menetben. Ezután kimegy a nyoszolló és a silány a vőlegényért. A vőlegény az ajtóban megáll és vár mig a vőfénye kiköszönti a menyasszonyt.

Ekkor tüzik fel a mirtuszkoszorút a menyasszony fejére még nagyobb sírás jajgatás közepette. Ezt követően az első vőfény kézenfogja a menyasszonyt, vele a szülők elé lép és kezdi mondani a versét.

- " Halga, halga halgattassék. Jézus neve dicsértessék!
Álljon meg a cigány, a hegedű zöngése,
Mert a menyasszony-bucsunak most leszön kezdete.
Lögyünk csöndességben, mig löszön végzete.
Kezemben tartom kezét e szép liliomszállhák,
Hogy helötte mondjam el a szót anyjának apjának.
Mert a bánattól elkakadt a hangja,
Itt tülem hallják, kihöz ~~mm~~ szól bucsuzója.
Az egész világnak akik sokan vagyunk
Kettő a jelős nap, házasságunk, halálunk.
Előbb Te hozzád nyujtom szómat édösapám,
Ki fölneveltél rosszul vigyáztál rám.
Szomorú menyasszony hallottad szóm mostan
Helötted beszélök, párodhoz viszlek hamarosan
Édösapám anyám, kik gondoztatok
Isten áldása szálljon ezért tireátok.
Szöröncsétök sokszor fölragyogyjon
Életötök vége messze maradjon.
Édösanyám most hozzád fordulök,
hogy új szállásomra tüled elindulök.
Ölelj magadhoz mostan utoljára
Mert már asszonyleszek nem sokára.

E vers elmondása után lép be a szobába a vőlegény, a leány szülei elé és megölelve azokat és mondja nekik.

- " Köszönöm a " Rozika" fölnevelését."

Egyik legszebb lakodalom volt Szabadiban 1940 körül Tar Jóska lakodalma Kun Rozikával. Szép szál volt a legény, gyönyörű a lány. Módos pogárok gyerekei voltak. Így zrajlott le az ő lakodalmuk is.

Miután a menyasszony még egyszer megcsokolta szüleit, leánypajtásait, a vőlegénye kezét fogva indultak ki a szobából. A zenekar halk bucsuzatója mellett lépegetnek ki az udvarból a menet elején a násznagyok után. Ők kettem most is komolyan lépkednek, míg ömögöttük vigad, dalol a násznép.

A lakodalmas ház nagykapuja szélesre kitarva fogadja őket. A lakás ajtajában a fiú szülei ünneplősen várják a menyasszonyt. Mielőtt ez közelebb lépne hába elé tesznek a földre egy teli pohár bort, hogy azt felruzza majd a menyasszony. A felruzás azt jelképezi, hogy félre tette leányságát.

A nyoszolló a fehér tyukot magasra emelve "hujogat" és átadja azt a leégidősebb ángyinak, vagy ha van az öreg szülének. Ezután kezébe veszi a "kuruspán" koszorút és igyekezik úgy feldobni a háztetőre, hogy az fenn is akadjon. Addig próbálkozik vele míg nem sikerül. Babona szerint ha ez nem esik vissza akkor megmarad az új asszony a háznál.

Muzsika szó mellett csak ezek után lép a menyasszony az ipam, napam - hoz /: após, anyós elé :/. Kezet csókol nekik, ki aztán magukhoz ölelik őt. Füstön keresztül kell bemenni az új párnák az elsőszobába, amit az öregasszonyok csinálnak a nyitott konyha kövén gyújtott szülő-venyigéből. A füst a szerencsés boldogságot jelenti.

Az ifjú pár ezután leül az elsőszobában a székre. A menyasszony székére még egy párnát is tesznek, hogy puha helye legyen új fészkében, otthonában. Ezt követően ismét egy hagyományos régi szokás az, hogy a menyasszony ölébe ültetnek egy kis fiút pár pillanatig, aztán egy kis leányt. Jelképekül, hogy fia és leánya is szülessen. Ilyenkor a két gyerek ajándékot is kap. Almát, cukorkát. Az ajándékot a kíséző ángyitól veszi át, ki mindig mellette marad egészen addig, míg be nem kötik a fejét menyecskének. Ő öltözteti, ő tudja mi je hol található a menyasszony eifinérjában, amit előre idehoztak az első szobába. Ennek ajtaja most kitérve közszemlére.

A sok kíváncsi, kik a szobában szoronganak, kritizálva nézik a menyasszony kelengyéjét /: "Egyjemasát" :/. Az egyik sifonyérban a felsőruhák lógnak sorban vagy husz öltözet. A másikban vannak a "vászontüretek" abrosok, lepedők, kisebb vászonkendők és a fehérnemük. A 25-30 méter hosszú 70 centi széles vászonkarikák szalaggal lekötve sorakoznak ott és mellettük az üres sarkokban birsalmák illatoznak. Ilyenkor az is megtörtént már, hogy valamelyik irigy szomszéd megtapogatja a szép sorjában lefektetett "himösöket" nincs-e mögötte üresség, ki van-e töltve egészen a szekrény polca.

Órákig nézi bávészködva a sok kíváncsi az ifjú párt, kik szótlanul ülnek egymás mellett, mert ez így szokás. Ezen idő alatt az udvaron mulat, táncol a násznép. A menyasszony háromszor jön csak ki táncolni vőlegényével a lassu csárdást, de azt is csak a pitarban az ajtó előtt.

Kint a lakodalmas vendégek a likaskalácsukat osztogatják ismerőseiknek. Nászmenetben a templomig pedig a kocsirol szokták lehajítani, a likaskalácsot rokonok, ismerősök felé. Szokás még ilyenkor az is, hogy míg sötétedésig az udvaron táncol a násznép, a nézők között a gazdaasszonyok fehér kötényükből kuglóf szeleteket, likaskalácsot, apró süteményt osztogatnak. Fel is készülni kell erre. Tar Katinéniéknél pl. a Jóska lakodalmakor 300 likast és 30 kuglófot sütöttek. A férfiak pedig hébérrel kezükben pohárból, vagy üvegből borral kínálják a kíváncsiskodókat.

A barátság megmarad akkor is közöttük, ha a falu minden lakóját nem hívhatják meg, mert ezek a meg nem hívottak a lakodalom előtti napokban felkeresik a házat ajándékkal. Egy szakajtó tojást, mákot, turót, tejfelt, vajot és baronfit is szoktak vinni, akár csak a meghívottak. Természetes, ha az ő házuknál készül lakodalom, ugyanúgy viszonozzák.

A lakodalmi vacsora.

Mikor már lámpát kell gyújtani, lassan abbahagyják kint a táncot és beül a násznép a nagyszobába az asztalok mellé, dalolni. Az új pár külön előre eszik az előszobában, mert a lakodalmi vacsorán az ő tányérjuk, a hozott rózsás előttük üresen kell, hogy maradjon. Ez már így szokás. Ők a közös vacsorán nem esznek. Ők szerelemből is megélnék, évdni szoktak velük.

A gazdaasszonyok jelzik a vőfényeknek kezdődhet a vacsora, belevetik a vékony sárga metéltet az aranyszínű tyuklevesbe.

A vendégek elhelyezkednek a terített asztaloknál, ki-ki a maga helyén és várják a menyasszony beköszöntését.

Először egy gazdaasszonyt lepedővel letakartva vezet be a vőfény a násznagyok el és nagy hangon kérdi:

- " Ez-e az a tisztességes jámbor szömél, akiért mi annyit ártunk-fáztunk, tücskön- bokron át ugrádoztunk."

Leveszik a lepedőt és mókásan kizavarják:

- " Nem ez. Ez vén. Kivele."

Másodszor a silányt vezet be a vőfény és megismétli ugyanúgy a kérdést. Erre így felelnek a násznagyok:

- " Ez sem az. De csak üljön be közénk."

Ugyanígy köszöntik be a nyoszolóasszonyt is, akinek így felelnek:

- " Ez sem az, de maradjon velünk."

Utoljára a két vőfény vezet be a menyasszonyt, ki hófehér ruhájában mirtusszal a fején szomorúan néz előre. Kérdez az első vőfény:

- " Halga, halga halgattassék, Jázus neve dicsértessék.

Harmadszor is kérdelem násznagyuramékat ez-e az a tisztességes jámbor szömél, akiért mi annyit ártunk-fáztunk, fáradtunk,"

Most már kórusban mondják a szobában levők:

- " Ez az, ez az."

Ekkor szék tetejéről át az asztal felett segítik helyére ülni a menyasszonyt és melléje ül a vőlegénye.

Belül a főhelyen ül a vőlegény, mellette nyoszoló asszonya. A menyasszony oldalán a silány. Ezek mellett jobbról- balról a két-két nász-

-nagy a mögöttük falhoz támasztott cimörükkel. Ezután rokonsági rangsorban ülik körül a vendégek az asztalt.

Különös szokás volt a lakodalmaknál, hogy a leány szülei sem az esküvőn, sem pedig a lakodalomban nem vettek részt. Csak másnap délben jelentek meg a már menyecske lányuknál és nagy tisztességgel fogadták őket a nászék. Még régebbi időben még másnap sem jelenhettek meg, ha nem az volt a szokás, hogy a lakodalmat követő vasárnap mentek először ujmenyecske lányukhoz. Ezt a szokást azzal magyarázták, hogyha ott vannak a szülők akkor szomorú marad a menyasszony.

Teritnek az első szobában is azok számára, kik a nagyszobában nem férnek el. A zenészeknek a helyszüke miatt a szomszédban teritnek.

Elhelyezkedés után megjelenik az egyik vőfény fehér kötényben, hátul kezében egy repedt tejesfazékkal.

- "Csöndöt kérök, álljon meg a szó" - kezdi vesét.

- "Úraim az asztal mög vagyon terítve
Kés kanál, mög vella el vagyon készötve.
Rotyog a sok fazék, piros a pecsönye
Két féldisznó csuszott a kemöncébe.
Cukorsütemények, kuglóf a kamrába
Ézért hát készüljön kiki a munkára.
Kapaszkodják bele az ü kanalába.
Én most már sietek a lovam hátára
Levesért vágtatok a füstös konyhába.
Ne állja utamat senki se hiába
Mert megbotlok mint e cserépfazékba."

Ekkor a szoba közepére vágja a repedtfazekat és kirohan. Mögötte söprével állt már egy gazdaasszony, ki azonnal összesöpri a cserepeket.

Most már a gazdaasszonyok serege fehér kötényesen felsorakozik a vőfények mögött. Kezükből a fehér porcellán levesestál nagy merőkanállal.

A vőfények most fehér inget viselnek fekete mellénnyel. Erre van fel-tüzve a vőfénybokréta lelógó rózsaszín szalaggal. Lábukon csizma és pantalló. Elöttük a fehér vőfénykötény.

Mindegyik lakodalmi vers összegyűjtve a régiektől a leirt sárga füzetekből, aminek minden sorához ragaszkodva mondták el tisztelve az ősi szokásokat. Mikor Tar Jóska lakodalmán mint első vőfény megjelent az ajtóban Miklái Gábor kezében a leveses tállal, esend fogadta, hogy versét elmondhassa.

- " Ihol már a leves, immár be is hoztam
És hogy el ne essem azon imádkoztam.
Nani szakácsnéval összebarátkoztam
Jól mögborsoztattam, májjal rekattam
Annyi a tik ebbe, se szöri se száma
Belefőtt combja, veséje, zuzája
Rénak is a kokasok a ház eadalába
No de azok is májjólaknak még utánna.
Azért ne sajnáljuk most a kokasokat
Aki keveset szöd az is ögyék sokat."

Ezután sűrűn az asztalokra helyezik a tálakat. Leves után apró husok következnek. ~~Husokhoz tartoznak~~ Mártások. E második tálakat a második vőfény jelenti be.

-" Hogy éhön ne haljanak ezön a szent napon
Egy riska tehénnel birkóztam én nagyon.
Ehol van a husa tormával, mártással
Jobb ez mint a héring vöröshagymával.
Ábrahám is ilyet övött ám Sárával
Ezért élt sokáig a hitős társával."

Vers után mint minden alkalommal az első tálakat a násznagyok elé teszik. A szakácsnék hordják be a teli és ki az üres tálakat szaporán. Egyikük körbejár egy nagy kerek kenyérral és szel ebből kinek-kinek, aki kéri. a husoskáhozottát majd
Mikor már kezdnek ürülni a tálak és tányérok, hozzák a pecsenyét. Ezt megelőzően az egyik férfi rokon a "Csapos" most friss borokkal sűrűn ismét telerakja az asztalokat. Általában üvegekből ittak, amit egymásnak odaadogattak, előzően kezükkel végigtörölve az üveg száját. Későbbi lakodalmaknál kezdtek csak poharat tenni az asztalokra. Csontokat az asztal alá dobták, amit asztalbontás után gyorsan felsepertek helyet csinálva a tánchoz.
Miközben a "csapos" rakja az üvegeket az asztalra a második vőfény kezében borosüveggel köszönti a bort.

-" Gondolkodik a tehén magába
Embörbe került-e avagy csak kutyába.
Ha kutyába került víz battyok utánna
Ha embörbe került, bor csordul utánna.
Ezért hát magik a borbul igyanak
E lakodalomban vigan mulatozzanak.
Hely ha neköm is bor áztatati torkomat
Nem minden szemétön találni páromat."

A vacsora alatt a zenészek vonós hangszerükön hallgató nótákat játszanak. A husokáboztát is külön verssel jelenti be a vőfények egyike.

- " Ihol a magyarok hirös eledele
Rizskása az alja, kobász a teteje
Aki ebből egyszer jó belakmározott
Zsákhordó rácból földhözvág vagy hatot.
Aki tányérját kétszer is tetézi
Magát a hetedik mönyországba érzi."

Mig benne a szobákban a vacsora folyik, a kíváncsiak a pítarból még késő este is leskelődnek az ablakon át, hogy mi történik odabent. A kábozta után hamarosan jön a vőfény a pecsenyével, amit a következő verssel kínál.

- " Kösöröjje mostan mindönki a kését
Friss pecsenyét hoztam még pedig sok félét.
Nincs párja étkök közt a jó pecsenyének
Mert ez vidámságot szöröz az elmének.
A mi ósapáink sokáig mér éttek
Azért mer borral, pecsenyével éltek.
Bökje hát a vellát kiki a borgyu vesébe
Mert a vacsorának közel már a vége.

A pecsenyét legtöbbször likaskaláccsal eszik, amit már terítéskor az asztalokra raknak. Ezért is nem szelnek fel előre kenyeret. Pecsenyéhez savanyut is hordanak be. Paprikát " buborkát ".

Mielőtt behozzák a tésztaféléket körülviszi a vőfény a " rozmaringos-poharat". Borospohárra kerültekernek rozmaringot, ezt tartja egyik kezében a vőfény, míg a másikban a borosüveget, amiből a poharat fel-fel tölti. Mögötte a cigányprimás, hogy a pohárköszöntők után elhuzza mindenkinek a nótáját. A második vőfény kezében egy tányér, a pénznek, mert a nóta után ebbe a vendégek pénz dobznak, ami a cigányoké.

Násznagyoktól indul el koszoruspohár. Van aki csak egészséget, erőt boldogságot kíván az ifju párnak, vannak évődök, vannak malacsságot mondó köszöntők. Legtöbbször elhangzott pohárköszöntők egyike. A köszöntőt állva mondja el a vendég, mielőtt inna a kezében tartott koszoruspohárból.

- " Ennek a pohárnak kerek a feke
Ha telle igyunk hát belüle
Mert az isten a szőlőt azért teremtetete
Hogy egészségünkre bor lögyön belüle.
Szőlő vesszejének is sokfelé az ága
Igyon belüle az uj pár a szaporodásukra.

Köszöntők még Kovács Lajos szabadi
gyűjtéséből:

" Köszoruspohár köszöntő. Leányok köszöntője.

Isten éltesse az új házasságokat
Mindenféle jóbul adjon nekik sokat

* Erőt, egészséget, áldást szöröncsét.

Boldog házasság életük sase szakadjon szét.

* Tudomásom szerint helyesbitem.

.....

A " Šilány" köszöntője.

Szeressétek az Istent, viszont az űket
Igy könnyebben rójják majd az esztendőket.
Vőlegényünk neve " Feri" amint tudom
Megunta a járását a legény uton.

Menyasszony, menyecske köll a házhó
Ilyen formán szollótt az édsanyághó.
Hoztunk is menyasszonyt szépet, mosolygóst
Kévánok is nekik az Istentől sok jót.

.....

A násznagy Köszöntője.

Az újházasságoknak meg csak azt kévánom
Hogy a jó Istentől annyi áldás szájjon
Ahány csepp bor teröm a szabadi högyekbe
Meg ahány pohárral megiszunk ma este.

Ahány fűcske fészket a házunknál rakja,
Meg ahány menyecskének a szelet más csaptya.
Ahány sziggya, átkozza a adót
Meg ahány betösz egy nagy pofa bagót.

Ahány monyas tik és csirke van a nyáron
Meg ahány lányal együtt a vőlegényt várom.
Annai áldás szájjon rájuk

Annai évig éltesse az Isten

Az új házasságokat velünk együtt itten.

Legyön telli mindig a pallás és pince
Rözsdat nekaphasson soha a kilincse.

De már el is hagyom, mer a szomszédom is inna,
Talán egész pintet, hogy ha vele birna. "

.....

Fogom én is a poharam önteném torkomra
Erőt, egészséget kívánok az ujházásokra.

Kezemben a szőlő leve dicsértessék Jézus neve."

Ezután iszik a pohárból, a cigány tust huz, majd eljátsza a kívánt nótá-
ját, amit a vendégek közösen dalolnak. Nóta közben már pénzt is bedobja
az odakinált tányérba.

A pohárköszöntők elhangzása után hozzák be a meleg réteseket és a ka-
lácsokat, süteményeket. Ezt is verselve jelenti be a vőfény.

- "Hözom a kalácsot mög a sok piskótát
Nem kell ehhez fújni sömmiféle kótát.
Minden darabja mög vagyon cukrozva
Mint a borbélylegény kipuderezva.
Mazsola mákkal, dióval felezve
Szöggyék hát a tányért háromszor tetézve.
Tisztölt vendégsereg a turósrétest is hoztam
Este a konyhában sokat fáradoztam.
A tépsziből éppen most lőtt kivagdálva,
Hogy melegön ühessék együtten egy trabba. -"

A tészták után külön hozzák be a tornyos lakodalmi piskóta tortákat.
Ezeket a a közeli rokonok, a nyoszolló, silány, vőfények és a főasztalra
teszik. A legszebbet nem vágják fel az ott marad a menyasszony előtt.
A többiből kínál az aki azt hozta. Ezután már az asztalbontás a menyasz-
szony kiköszöntése következik.

Legelőször hágyja el helyét a vőlegény és átmeqy az első szobába. Ott
kell bevárnia a menyasszonyt. Az első vőfény három szál fehér pántliká-
val összekötött gyertyát tart a kezében, amelyikből egyet meggyújt.
Mégfogja az előrejött silány kezét és énekli a hagyományos szép dalla-
mu szöveget.

- "Muzsikaszó hangosan lábomra komotosan.
Kérem násznagy urakat mög ne vessék szavamát
Möghallgassák szavamát,
Kerítsék ki lábomra, kerítsék ki karomra
Ami silány lányunkat."

Átfogja a leány derekát és kezében a gyertyákkal egy rövid gyorscsár-
dással kipendőriti a lányt a szobából.

Meggyújtja a második gyertyát is és most a nyoszollóasszonyt fogja
kezén és újból elénekli az előbbi szöveget, de a végén

..... "A mi nyoszollóasszonyunkat". - mond.

Táncba kezd a zenére és őt is kipendőriti.

Ekkor már kisegítették helyéről a menyasszonyt is. A vőfény meggyújtja
a harmadik gyertyát is. A menyasszony kezét fogva a násznagyok felé

fordulva a menyasszonyi kiköszöntőt. **MOMDJA!**

- " Szólnak a kokasok, már hajnalt jelöznak.
Egy bus férfiehbör jár az udvaron főnek-lenek.
~~Mimaha~~ Szivét a vágy emésztőn facsarja,
Párját várja ölelésre szerelmes karja.
Ezért hát eresszük hozzája hitős feleségét,
Le a koszorúval kössék be a fejét.
Gyere hát menyasszony érezzed a vágyat
Hozzá vezetlek ányom megcsinálta az ágyat.
Szépen süt a hold is, csilagok ragyognak
Nászatokon szülők unokákban biznak.
Fogd a kezem hát Te szép liliomszál
Ezután szerelmes szived a pároddal hál.
Huzd rá cigány mönyön a hegedű zöngése
Mert a menyasszonynak most kezdődik asszonyélete." -

A menyasszonnyal eltáncolja a gyorscsárdást, majd elfujja mind a három gyertyát, amiután egy fehér lepedőt dobnak a menyasszony fejére és úgy vezetik ki, hogy felkössék a menyecskekendőjét az elsőszobában.

A vendégek is elhagyják helyüket. Ki-ki megy átöltözni. Kétszer háromszor is öltöznek a fiatalok a tánchoz. Kihordják az oldalasztalokat csak a főasztal marad a szobában. Ezután már emelkedett a hangulat és újból megindul a tánc. A hosszú táncok után körbe-körbe hordják többször is a bort, kalácsokat.

Ezalatt az elsőszobában nagy ünnepélyesen hozzákezdenek a menyasszony fejének bekötéséhez. Mikor a menyasszony fejéről leveszik a mirtuszkoszorút azt annak egyik leánypajtásának fejére teszik babonaként egy kicsit, hogy ő következék utána menyasszonysorba.

Most már mindig ott van vele a fiatal férj, még akkor is mikor öltöztetik. A fehér selyemszoknyát levetik és helyébe a pöntölök fölé rózsaszín selyem, vagy bordó bársonyszoknya kerül. A blúz rajtamarad. Székre ültetik és elkezdik csinálni a kontyát.

Két ágra fonja haját az ánygi és pertlit fony a végébe. Ezután ovális alakú ruhába körülcsavart drótot erősít a feje közepére. Ezt pertlivel varrja a hajhoz. Ez elé köti a kemény papirból kivágott pártát. Erre kerül a fehér slingelt gyolcs fejkötő. Füléje kötik a fekete selyem rozsákkal himzett ünneplős menyecskekendőt. Ezt színesfejű gombostükkel tűzik a fejkötőhöz. Végül a homlok felett a kendő szélére teszik a színes szalagos gyöngyös hajszorítót. Míg ánygi a fejdíszet készíti, ölében tartott tükörből nézi a kis menyasszony, azta miként is csinálják. Össze-össze néznek boldogan az új férjjel, ki gyönyörködve nézi ezt a ceremóniát.

Természetes többen is segédkeznek ilyenkor. Ide is áthallatszik a nó-tázás, a zene és időnként megjelenik az első vőfény, hogy megnézzze mennyire kész már az ujmenyecske. A rokonok, vendégek meg előkészítik ezalatt az ajándékokat a menyasszonytánchoz, amit itt az "ujmenyecske" táncol el.

Az első vőfény vezeti be az ujmenyecskét, kit tussal köszöntenek a zenészek. Most jön a beköszöntés. Kezénfogva a menyecskét a násznagyok felé fordulva mondja:

- " Szépen ragyognak odakint a csillagok
Hozom az ujmenyecskét násznagyok.
Tetötte már mirtusz koszoruját
Vele együtt szomorú lányságát,
Hites szerelmetes ura karja várja,
Asszony lesz már tudom virradóra.
Kezemen az ujmenyecske
Táncolhatnak most már vele. " -

Ekkor fehérkötényesen jelenik meg a vőlegény is és most már az ő kezében van a három égő gyetya. Mögötte vannak az ángyik, kik majd hátraviszik a sok ajándékot. A másik vőfény kezében két tányér a pénznek. Amikor beleteszik a pénzt átteszi a másik tányérba, hogy amibe tesznek mindig üres maradjon. Így látja meg, ki mennyit adott a menyasszony táncért.

Elsőnek a férj viszi táncba a menyecskét. Rövid táncolás után felkiált az első vőfény: " Eladó a menyasszony! ". Sorra jönnek férfiak, nők a táncra, a vőfény pedig minden alkalommal kilátja: " Eladó a menyasszony ". - Aki táncolni akar előbb leadja ajándékát. Lihegve fáradtan táncolja a fiatal menyecske a gyorsárdásokat. Mikor már a férj is megsókalja eloltja kezében a gyertyákat, maga viszi egy fordulóba és megcsokolva együtt hagyják el a szobát. Az első szobában megpihenve újból átöltözik az ujmenyecske. Fejére piros kasmirkendőt kötnek és " ünneplő délutánosan" öltözködik. Itt számbaveszik az ajándékokat, híres, ki sokat kap. Selyemkeszkenőket, ruhaanyagot, vánkost paplant, ágyterítőt, edényfélét stb. Megolvassák a pénzt is.

Még vigadnak a nagyszobában az új pár néhány közös tánc után visszavonul.

Régi szokás volt és sokáig meg is maradt, hogy az új pár nászágya az istállóban a jószágok mellett volt. Előzőleg friss szalmát tettek a szómazsákba. A vánkásra, dunyhára új tarka huzatot tettek. Ennek eredete onnan van, a fiatalok szeregsék, szokják meg a jószágot. Azért is háltak ott azután is, mert nekik kellett legkorábban fel-

kelniök a jószághoz, míg az öregek a házban aludtak. Ezt a szokást csinálták akkor is, mikor szép paplanos ágyban alhattak volna a fiatalok. Nászukat senki sem zavarhatta, mert az istálló előtt itt-ott meleg kendőben meg-meg jelent öreg szüle, vagy idős ágyi, nehogy valaki hivatlan arra vetődjön.

A mulattság benne tartott tovább. Közben kocsonyát is tálaltak.

Néha még az új pár is megjelent még a táncolók között. Hajnalban volt az öregek tánca. Idősebb férfiak táncolták a "verbunkulust" és a kanasztáncot párosával. Virradóra megfogytak a vendégek. Ki-ki hazament etetni a jószágot, vagy átöltözni. Később a gazdaasszonyok friss tányérokat raktak, újból terítették a reggelihez. Ugy nyolc óra tájban ismét előálltak a zenészek fuvós hangszereikkel, hogy a lakodalmas háztól kiindulva, menjenek összeívni a vendégeket a reggelihez.

Ilyenkor legelől ment az ujmenyecske fehér berliner kendővel a vállán ~~mmah~~ a nyoszollóval. Őket követték a többi menyecskék és lányok. Végül utánuk mentek a férfiak, legények az új férjjel. A menetet a zenekar kíséerte. Dalolva, kurjongatva álltak meg a hívottak háza előtt és kit fáradtan az ágyban találtak, néha hiányosan felöltözve kötéllal mókásan magukkal vitték.

Visszatérve a házhoz még táncoltak egy darabig az udvaron, majd beültek az asztalokhoz, a reggelihez. ~~Magnahina~~ Kocsonya, pörkölt, hideg sülték kerültek ilyenkor az asztalokra. Hajnaltól kezdve a bor mellett pálinkát is ittak. Délig volt a tánc hol a szobában, hol az udvaron.

Ebédre megérkeztek az ujmenyecske szülei is, kiket most nagy tisztelettel vettek körül és a főhelyre ültettek.

Mikor már a gazdaasszonyok minden ceremónia nélkül felszolgálták az ebédet: Tyuklevest, káboztát, pecsenyét, kalácsokat, az ő táncuk kezdődött meg. Most már ők is ihattak és párosan régiesen egymás kezét fogva járták a táncot, majd előhozták a tepsiket, lábasokat, fődöket és kanalakat, amikkel nagy lármát csaptak.

Ebéd után amikor a zenészek az utolsót a Rákoczi indulót fújták most már végleg mindenki hazafelé igyekezett. Ki-ki megkapta a maga "lakodalmi maradék csomagját" az otthon maradtak részéfe.

Lakodalom után még sok dolga akadt a hívott segítségnek. Visszavinni az edényeket, asztalokat, padokat. Visszarendezeni a szobákat. Végleges helyére rakták a menyasszony kelengyét és a kapott ajándékokat. Az ujmenyecske a templomban az első sorban állt mindaddig, míg helyét más ujmenyecske el nem foglalta. A vőfények bokrétáikat, násznagyok a címőrt még sokáig meg szokták őrizni.

Lakodalom alkalmával szokásos nóták.

A lakodalmas háznál az idősök leginkább csak a régi nótákat szokták dalolni, de már a fiatalok is többet megtanultak ezekből és velük együtt dalolják.

Mikor a menyasszonyért megy a násznép pattogó ritmusu dalokat énekelnek muzsikaszó mellett:

Kakodalom van a mi utcánkban
Sárga a csikóm, sárga a nyereg rajta....
Lányok, lányok simongáti /: ti szabadi:/ lányok....
Réten, réten sej a szabadi réten.....
Kukérékol a kis kokas hajnal akar lenni..... *
Utca, utca kis szabadi gyöngyvirágos utca.....
Tizenhárom fodor van a szoknyámon.....

Mikor kivezetik a menyasszonyt a házból, akkor csak a zenészek játszószék a hallgató nótát:

Valakit szeretek, valakire várok.....

Vacsoránál egy-egy fogás közötti várakozásban hallgató nótákat dalolnak:

Kék nefelejcs, kék nefelejcs.....
Magas jegye fán.....
Nem tudom, hogy szeret-e még.....
Eltörött a hegedüm...
Ara alá vörös az ég alja.....
Édős anyám vött neköm kalapot.....
Óma a fa alatt nyári piros oma.....
Árad a Tisza, sáros nem tiszta.....

A menyasszony kiköszöntésének nótája:

Muzsika szól hangosan *

Táncnál nem dalolnak csak a szünetekben. Egyébként különösen értelmezik a dalolás és éneklés fogalmát. Ugyanis éneklés alatt csak a templomi énekeket értik, a nótákat pedig dalolják.

Táncszünetben a lányok, menyecskék karéba fogodzkodva lassan jobbra-balra hajlongva, tipegve-topogva dalolgatnak:

Hideg szél fuj édősanyám
Kinek nincsen szeretője, babája.....

Rózsafa, rózsafa, rózsafának az ága..... *

Mikor bevezetik az új menyecskét, utána már emelkedetebb a hangulat

és pattogó csárdásokra táncolnak és dalolni is szokták:

A cipőmbé, de nincsen kőrög.....
Patokárus pista bácsi gyűjjön ki..... *
Vörös bort ittam az éjjel.....
A házunk tetején a zsuppfödél.....
Sáros az utcátok.....

E friss csárdásoknál karikában szoktak " f u t n i " lányok, amikor a többiek ezt csak nézik.

Lakodalomban volt csak megengedhető, hogy a vendég jegyesek, fiatal házasok egymást átölelve pihenjenek a tánc után. Az ujmenyecske a férje ülésén ül, mint a fiatal házasoknál a kis menyecske a vendégek között.

Míg a fiatalság vigad a nagyszobában ott a sarokban, vagy az első szobában asztal mellett iszogatnak dalolnak az öregek. Egy-egy öreg legtöbbször szólóban ^{dalolja} ~~énekel~~ a maga nótáját.

Nincsen pénzöm, de majd lösz.....
Harminckettes baka vagyok én....
Söprik a pápai utcát.....
Hármat tojott a fürjecske.....
Bekötöm a lovan, bekötöm a lovam...
Kezek a káposzta, csipkés a levele....
Arra alá vörös az ég alja.....
Bogár Gyurka csinált házat de nagyot....
Csötörtökön este, vótam nálad Böske..... *
Műghalt a juhász, ki mondja most..... *
Gólya, gólya fehér lábú gólya,.....
Beszegődtem tarnócára bojtárnak.....

A későbbi táncszünetben mikor a primás az idősebbeknek játszott, elő-elő lépett egy-egy öreg és járták a kenasztáncot, lassan komatosan a " Hücski dísznó a berekből " dallamára.

Mikor már befejeződött a lakodalmi vendégség, kifizették a zenészeket, kik már utrakézen eljátszák a " Rákoczi " indulót. Ez egyben jel is volt, hogy a vendégek szedelőzzenek, nem illik már maradni, akit nem marasztalnak.

A távozóik kezébe adják a vendéglátók a " Lakodalmi maradékot", amit már előre elkészítettek! "Köszönjük a vendéglátást"- "Köszönjük, hogy elgyüttetek"- után, ha közeli rokonok, akkor azokat egy darabig még zenével, indulóval kísérték ki: Harminckettes baka vagyok én.....

A kicsi halott hajába világoskék szalagot tettek, kis fiuknál pedig kék szalagos mirtusz bokrétát tűztek a mellükre. A ^{cs}kis koporsója és szemfedője fehér volt. Ilyen esetekben négy nagylány szokta vinni a koporsót oldalfogókkal. A nagylányok hófehér egyenes gyölcspéntölt viseltek legfelül is szoknyaként. A fehér selyem bluzukon, a karon kerek fehér papíron mirtusz bokrétát tűztek világoskék szalaggal. A menet elején csak a kicsi fehérzászlót szokták kivinni a templomból, amit egy fekete ruhás nagylány vitt. A kicsi halottak éjjeli virasztása csendben megy gyertya fénye mellett.

Felnőtt halottnál egész reggelig virasztanak énekelnek és imádkoznak a rózsafőzért a tyertyák fényénél. Monoton hangon mondják az imákat a halott idős rokonai és ismerősei.

A halottat mindig feketébe öltöztetik és kezébe teszik imakönyvét és olvasóját. Lába alá egy pénzdarabolt is tesznek "utravalónak". A temetésre hívott halottas vendégek is vannak, a sógorság, rokonság köréből. Temetés előtt jóval megjelennek a "sirató asszonyok", kik jajgatva hangosan segítik elsiratni a halottat, miközben énekelnek is. Egy-egy "énekszó" után szenteltvízbe mártott kruspáncsokkal hintik meg a halottat. Ezt teszi minden érkező, aki a halottas szobába belép. Erre a célra egy székre tesznek egy tányérban szenteltvizet, melléje a kruspán csokrocskát. Kéz törlésére még a székre van terítve egy fehér himes vászonkendő.

Nagy a sirás- rivás mikor lezárják a koporsót és kiviszik az udvarra a papi szertartáshoz. Ennek végeztével a "szent Mihály lován" vállon viszik férfiak a temetőig. A ment élén feketébe öltözött menyecske, fején előrekötött fekete kendő. Ő viszi a templomból a nagy fekete zászlót. A temetésen majd az egész falu résztvesz. A hozzátartozók jajgatva mennek a koporsó után. Az volt az illendő, minél hangosabban, jajgatva siratták a halottat. Csak papírviaszos koszorukat tettek a koporsóra. A temetéskor a pap előtt a ministráns fiú vitte a feszületet, amire egy dupla vászon himes törölközőkendő volt akasztva. A kendőt a temetés után felváltva a pap és a kántor kapta meg. Még egy-egy nagy szál gyertyát kapott a pap és a kántor, de kaptak még gyertyát a dékány és a ministráns gyerekek is.

A halott elföldelése után a rokonok, sógorok a hivottak a halottas házból mentek torra. A toron haslevest, pecsenyét, kuglófot, köttet tálaltak. Bor mellett emlégették a halottat, annak csak a jótulajdonságait és vigasztalták a gyászolókat. Poharazásnál "Isten nyugosztalja"-t mondtak. A temetés napján a halottas háztól a jószágot nem hajtották ki és nem fogtak be kocsiba sem. Nyolc napig nem ment ki a házból a gyászoló család, még a szomszédba sem és a halottas szoba ablakát három napig nyitva tartották. Egy évig, de sokszor -szokás volt az is- három évig sem vetették le a gyászruhát.

Régi időben is emeltek a jobb módúak síremléket " sírkövet " hozzá-
tartozójuknak. A temető látogatása nem volt gyakori. Húsvét táján e-
gyesek el-el mentek sírjaikhoz, de csak mindenszentekre tették rend-
be a sírokat és vittek rá virágot, koszorút.

--- --

Pécs 1971 május

Gáspár Zsuzsanna
aál Nagy Gáspárné
Torma Erzsébet.

KOMA ASSZONY VISZI A TORTÁT
A PASZITÁJÁT VIVŐ ÁNGYA UTÁN
/SZABADI/

Somogy Megyei Múzeum
UA-628
Képrajzi archív

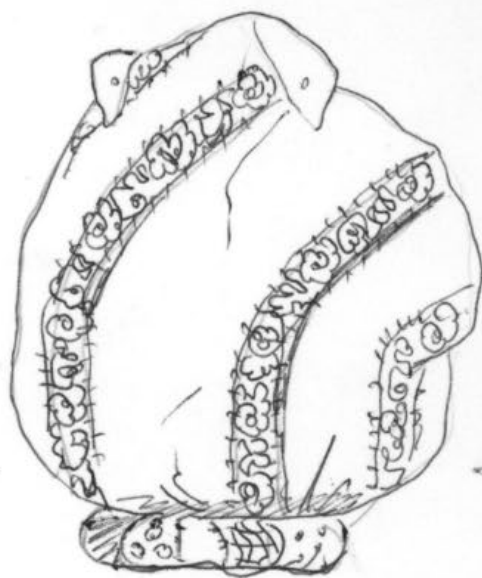

ÁNGYI A PASZITÁVAL /SZABADI/
DAMASZT ABROSSZAL/

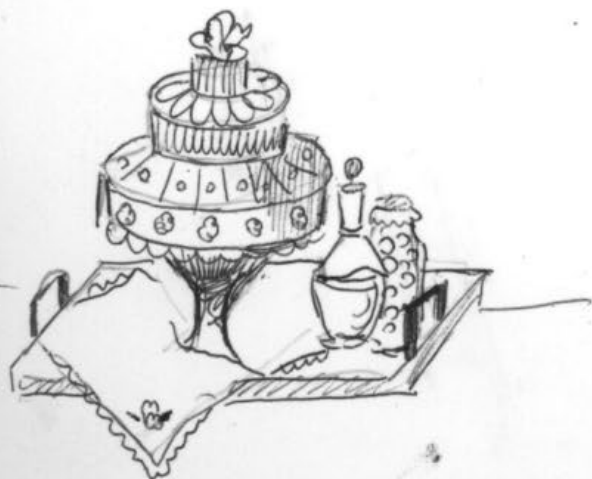

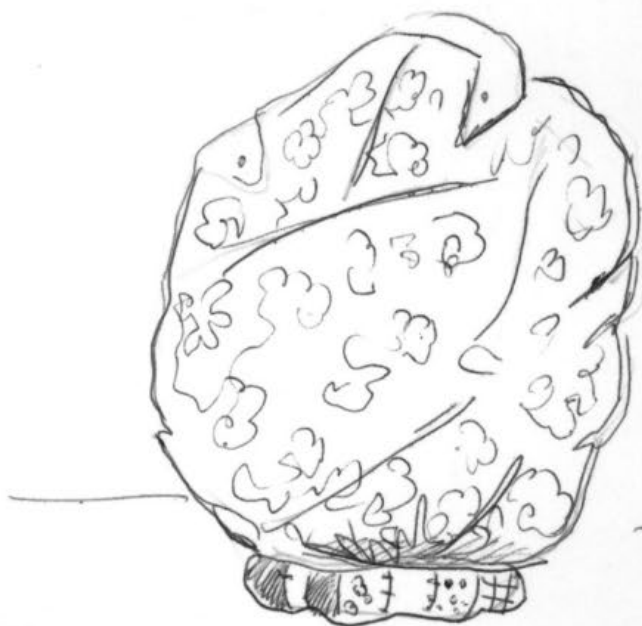
PASZITA KENDŐVEL

PASZITA ABRÓSSZAL

PASZITA TORTA

PASZITA DAMASZT ABRÓSSZAL

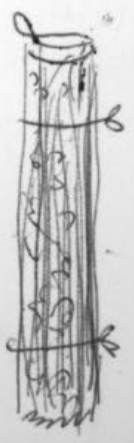
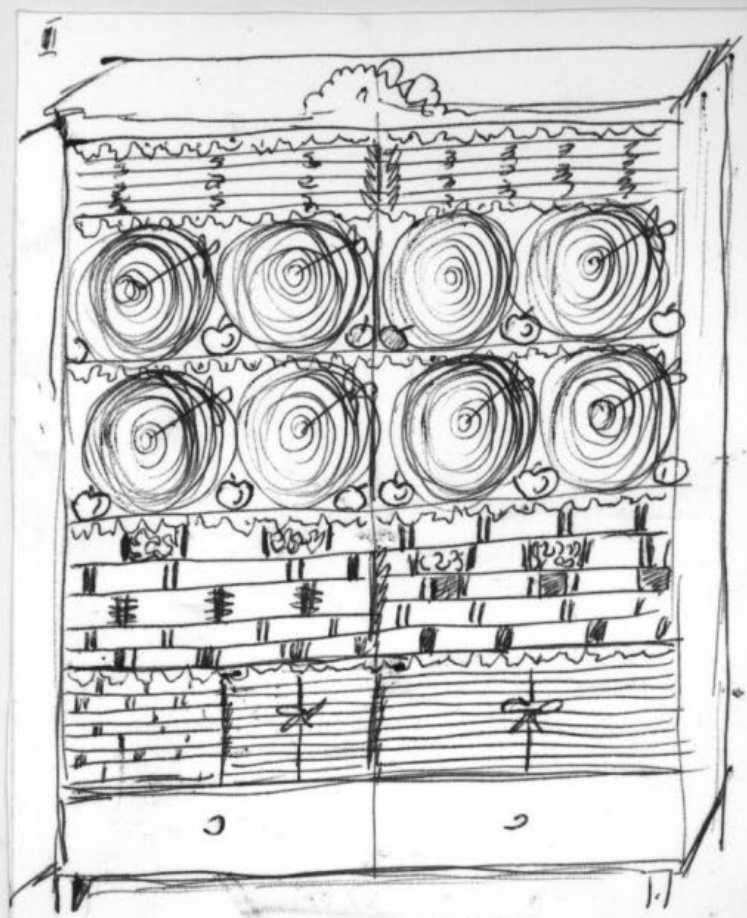
FUZÉR CIMÖRHÓZ

NÁSZNAGY „CIMÖR”

NYOSZOLLO KOSZORU

Somogy Megyei Múzeum
 NA-628
 Néprajzi osztály

KELENGYESIFOMÉR A „TÜRETEKKEL”
FELSŐRUHÁK-É SZEDETSZOKNYÁKKAL

FARDÉNTÖL

A MENYASSZONYT KEZDIK ÖLTÖZTETNI

II

A MENYASSZONY

SZABADI BÓL

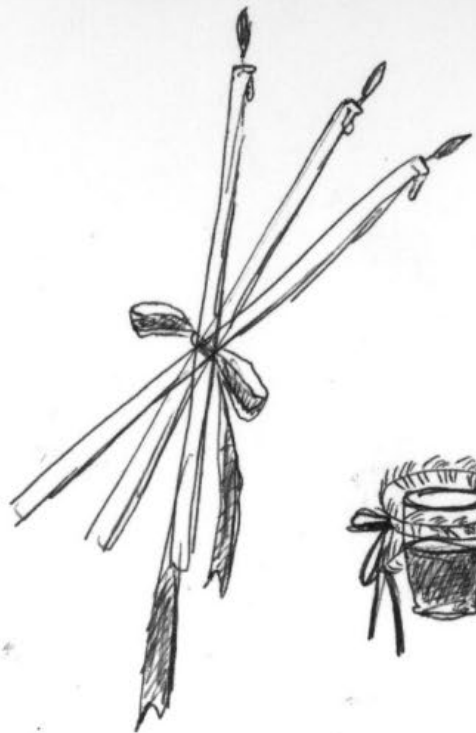
SZÁLM. NÉ

MENYASSZONY

LA KODALMAS LIKASKALÁCS"
 A PAP"ROZMARINÓJA, ESKÜ VÖNÉL

1

MENYASSZONY KIKÖSZÖNTŐ
 ÖRTÉNY
 KÖSZORUSPÓHár
 „SILÁNY” BOKRÉTA

Sárosy Megyei Múzeum
NA-628
Márciusi aratás

